

SOSYOLOJİ'NİN YAŞAMLA DANSI:

**PROF.DR. BİRSEN GÖKÇE'YE
ARMAĞAN**

Yayına Hazırlayanlar
Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Güler
Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu
Prof. Dr. Aylın Görgün Baran

SOSYOLOJİ DERNEĞİ YAYINLARI
HAZİRAN 2013 ANKARA

**Kitaptan, yazarın ismi kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.
Kitapta yer alan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.**

ISBN : 978-975-98503-4-0

Dizgi: Zuhale Güler-Mustafa Akdağ

Baskı: Ümit Ofset Matbaacılık Tel: 0312 384 26 27 ANKARA

İÇİNDEKİLER

GÖKÇE'DEN GÖKÇE'YE: YAŞAMIMDAN KESİTLER	11
<i>Birsen Gökçe</i>	
PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE'NİN KISA ÖZGEÇMİŞİ	29
AİLEDEN SESLENİŞLER	31
ABLAM BİRSEN HOCA!	35
<i>Gülsen Pekarun</i>	
BİRSEN HOCA, TEYZE, ANNE, BİRSEN KAPTAN...!	36
<i>Şebnem Gökçe</i>	
SEVGİLİ TEYZE'CIĞIM, ...	37
<i>Alev Atakulu</i>	
BİRSEN KAPTAN'IM BENİM, ...	38
<i>Tuğçe Budak</i>	
BİRSEN KAPTAN'IMIZA,.....	39
<i>Aslı Tekinbaş</i>	
BİRSEN KAPTAN'CIĞIM, ...	40
<i>Kaan Atakulu</i>	
ANILAR VE DÜŞÜNCELERDE PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE	49
PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE HOCAM!	51
<i>Prof. Dr. Ayşe Güneş Ayata</i>	
PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE VE DERNEKÇİLİK	55
<i>Prof. Dr. Aylın Görgün Baran</i>	
CAN KARDEŞİM DR. AHMET SALTIK'IN ANISINA	75
<i>Prof. Dr. Birsen Gökçe</i>	
SOSYOLOJİ DERNEĞİNİN İLKLERİ ÜZERİNE BİR DENEME.....	83
<i>Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu</i>	
BİRSEN GÖKÇE SOSYOLOJİSİNE BAKIŞ	93

TARİHE DÜŞMESİ GEREKEN ÖNEMLİ NOT	
BİR İNSAN KAPİTALİ OLARAK PROF.DR. BİRSEN GÖKÇE.....	121
<i>Dr. Mehmet Kul</i>	
BİRSEN GÖKÇE.....	129
<i>Dr. Sema Pişkinsüt</i>	
36 YILLIK PENCEREMDEN PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE.....	131
<i>Prof. Dr. İlbilge Saldamlı</i>	
DEĞERLİ HOCAM PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE	133
<i>Gökhan Savaş</i>	
PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE	135
<i>Prof. Dr. Cemal Taluğ</i>	
ÇALIŞKANLIĞIN VE DÜRÜSTLÜĞÜN SİMGESİ	
PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE	137
<i>Prof. Dr. Erdinç Tokgöz</i>	
BİR SOSYOLOJİ BİLGESİ OLARAK BİRSEN GÖKÇE VE TÜRKİYE	
SORUNLARINA ÇÖZÜM KONFERANSLARI DİZİSİ	145
<i>M.Hikmet Yavuzyiğit</i>	
MAKALELER.....	181
TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ: ULUSLARARASI NORMLAR VE	
ULUSAL MEKANİZMALAR.....	183
<i>Prof. Dr. Feride Acar</i>	
TÜRK GELENEKLERİNDE BİR SOSYAL DAYANIŞMA ÖRNEĞİ: BAHŞİŞ..	193
<i>Yrd. Doç. Dr. Aylin Akpınar</i>	
TÜRKİYE'DE SOSYOLOG MESLEĞİNİN İSTİHDAMI ÖRÜNTÜLERİ	211
<i>Yrd. Doç. Dr. Vehbi Bayhan</i>	
DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TERÖRÜN FİNANSMANI.....	223
<i>Doç. Dr. Mahmut Cengiz</i>	

TOPLUM MERKEZLERİNİN “KADINLARIN GÜNDELİK YAŞAMLARINI KONTROL ETMELERİNE ETKİSİ: GAP BÖLGESİ’NDE ÇATOM ÖRNEĞİNDE BİR DEĞERLENDİRME”	255
<i>Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya - Araş. Gör. Feray Artar</i>	
GELİŞMİŞLİK AÇISINDAN BİR KENT TARİHÇESİ: HASANKEYF.....	269
<i>Prof. Dr. Gülsen Demir - Öğr. Gör. Kadir Şahin</i>	
İNSAN VE İNSAN HAKLARI ÜZERİNE.....	297
<i>Doç. Dr. İsmail Demirdöven</i>	
SOSYAL MESAFENİN ETNİK KÖKEN VE MEZHEP AİDİYETİNE GÖRE DEĞİŞİMİ: TUNCELİ ÖRNEĞİ	305
<i>Yrd. Doç. Dr. Betül Duman</i>	
KUZAY ANKARA GİRİŞİ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ VE YERİNDEN EDİLME: DENEYİMLER, SÖYLEMLER, UYGULAMALAR	329
<i>Doç. Dr. Tahire Erman</i>	
SOSYOLOJİYE İHTİYACIMIZ VAR: SOSYOLOJİ NEDİR? SOSYOLOG KİMDİR?.....	349
<i>Prof. Dr. Ali Erkul - Yrd. Doç. Dr. Ali Esgin</i>	
ÖZEL HUKUK SÖZLEŞMELERİNDE ZAYIF TARAFIN KORUNMASI.....	361
<i>Prof. Dr. Yüksel Ersoy</i>	
İŞKENCEYİ ÖNLEMEDE CPT VE YENİ ORTAKLIKLAR.....	379
<i>Prof. Dr. Yakın Ertürk</i>	
GAP İLE BİRLİKTE SUYUN YARATTIĞI DEĞİŞİMLER VE SÜRDÜRÜLEBİLİR İNSANİ GELİŞME	387
<i>Aygül Fazlıoğlu</i>	
ALMANYA KAPISINDA KALKINMA ARAYIŞINDAN GERİYE KALANLAR: FETHİYE KÖYÜ TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİNDE ÖRNEĞİNDE BİR İNCELEME.....	401
<i>Prof. Dr. Cevat Geray - Doç. Dr. Mihriban Şengül</i>	

AVRUPA MODERNİTESİNDE OSMANLI UNSURU	435
<i>Prof. Dr. Haldun Gülalp</i>	
O HİÇ GÖÇ ETMEMİŞ ÇALIŞKAN BİR GENÇKIZDI!	443
<i>Prof. Dr. Müzeyyen Güler</i>	
SUYUN ÖTELEDİĞİ “ÖTEKİ” YAŞAMLAR	459
<i>Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Güler</i>	
GÖÇMEN ÇOCUK SORUNUNA SOSYO-POLİTİK ÇÖZÜMLER	485
<i>Doç. Dr. Serkan Güzel - Prof. Dr. Mehmet Meder</i>	
KIZ ÇOCUKLARININ OKULLULAŞMASINA YÖNELİK AİLE İÇİ İLETİŞİM ÖRÜNTÜLERİ VE KARAR VERME SÜREÇLERİ: EDİRNE, İSTANBUL VE ŞANLIURFA VAKA ANALİZLERİ	501
<i>Prof. Dr. Ayşe Gündüz Hoşgör</i>	
ANAYASANIN İDEOLOJİSİ VE BAŞLANGIÇ BÖLÜMÜ İLİŞKİSİ.....	533
<i>Prof. Dr. Yasemin Işıktaç</i>	
KADIN POLİSLER: TÜRKİYE ÖRNEĞİ; BAZI PROBLEMLER ve BEKLENTİLER .	547
<i>Prof. Tülin Günşen İçli</i>	
TÜRKİYE’DE 2009 SEÇİMLERİNDE SEÇİLEN BELEDİYE BAŞKANLARININ SINIFSAK AÇIDAN İRDELENMESİ	585
<i>Yrd. Doç. Dr. Leyla Kahraman</i>	
ANAKENTLERİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI	609
<i>Prof. Dr. Ruşen Keleş</i>	
TÜRKİYE ÜNİVERSİTESİNİ ARARKEN BİR HATIRLATMA: HUMBOLDT ÜNİVERSİTESİ	625
<i>Prof. Dr. Servet Mutlu</i>	
KAN DAVASI: KANIN ÖCÜ YA DA ŞEREF UĞRUNA VERİLEN KOLEKTİF SAVAŞ	637
<i>Yrd. Doç. Dr. Şevket Ökten</i>	

KENTLİLEŞME DÜZEYLERİ AÇISINDAN FARKLILAŞMALAR: SEVİNDİK VE ÇAYBAŞI MAHALLELERİ ÖRNEĞİ	655
<i>Prof. Dr. İnan Özer</i>	
BİR BİRİNDEN BESLENEN İKİ KAVRAM: MEDYA VE TERÖR	677
<i>Prof. Dr. Necmettin Özerkmen</i>	
KÜRESEL AŞILIRKEN: YENİ BİREYSELLİKLER	697
<i>Prof. Dr. H. Neşe Özgen</i>	
“TAŞRA ÜNİVERSİTELERİ” OLGUSU VE SOSYOLOJİ DERNEĞİ	709
<i>Prof. Dr. Meral Öztoprak Sağır</i>	
MODERNLİK VE KÜRESELLEŞME	725
<i>Prof. Dr. Önal Sayın</i>	
YENİ BİR KÜRESEL KRİZİN GÖLGESİNDE	733
<i>Prof. Dr. Ahmet Şahinöz</i>	
ÖRGÜT SOSYOLOJİSİNİN YARIM YÜZYILI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER	777
<i>Yrd. Doç. Dr. Suna Tekel</i>	
TOPLUMSAL DIŞLANMA, GENÇLİK VE VAROŞ GENÇLİĞİ	807
<i>Prof. Dr. Mahmut Tezcan</i>	
AVRUPA KONSEYİ FELSEFESİ AÇISINDAN BİRLEŞİK KRALLIK'TA YABANCILAR VE İNGİLTERE'DEKİ TÜRK GÖÇMENLER	821
<i>Prof. Dr. Zerrin Toprak</i>	
SOSYOLOJİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞ KOŞULLARI VE NİTELİĞİ ÜZERİNE	845
<i>Prof. Dr. Muammer Tuna</i>	
'LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL PAYLAŞIM AĞLARI'NI KULLANMA FARKINDALIKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	861
<i>Doç. Dr. Özkan Yıldız</i>	
EKLER	875
EK-1: Prof. Dr. BİRSEN GÖKÇE'NİN ÖZGEÇMİŞİ	877
EK-2: MEKTUPLARLA PROF. DR. BİRSEN GÖKÇE	891

SEÇİLEN BELEDİYE BAŞKANLARININ SINIFSAK AÇIDAN İRDELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Leyla KAHRAMAN
Nevşehir Üniversitesi İİBF
Kamu Yönetimi Bölümü

ÖZET

Demokrasinin temsili niteliğinin temel bileşenlerinden olan seçilme hakkını kullanabilmek sınıfsal bir nitelik taşımaktadır. Siyasal iktidarı, siyasi ve ideolojik egemenlik gücünden yoksun olan toplumun/halkın çoğunluğunu içeren sınıfsal konumlar değil, üretim tarzına bağlı olarak toplumda egemen olan azınlık sınıf oluşturmaktadır. Üretim ilişkilerinin siyasal süreç üzerindeki etki/belirleyicilik düzeyi, çalışmada 2009 yılında Türkiye’de seçilen il belediye başkanlarının sınıfsal konumlarının çeşitli kuramsal yaklaşımlarla saptanmasıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Türkiye’de yerel siyasal alana **kent burjuvazisi ve yüksek nitelikli ücretli sınıfı**, Mills’in sınıf şemasına göre ise aslında sadece **burjuvazi sınıfı** egemendir. Toplumda çoğunluğu oluşturan işçi/ücretli sınıfının ise yönetilen konumuyla yerel düzeyde geçim koşulları üzerindeki yönetim/karar alma ve denetim erkinden uzak olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Belediye Başkanı, Toplumsal Sınıf, Yerel Siyasal Temsilci

İngilizce Anahtar Sözcükler: Mayor, Social Class, Local Political Representative

GİRİŞ

Toplumların sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanması ancak toplumsal sınıfların bu yapılar içindeki konumları ve rollerinin saptanması ile tam olarak çözümlenebilir. “Bugüne kadarki tüm toplum tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir” sözü sınıfı toplumsal alanın odak noktası haline getiren temel savlardandır (Marx-Engels, 2007: 46). Sınıfın “ortadan kalktığı” iddialarını sosyolojik bir fantezi olarak yorumlayan Edgell (1998: 127) de sınıfın varlığını ve toplumsal

¹ Bu çalışmanın daha dar kapsamlı ham hali 2009 yılında düzenlenen 6. Ulusal Sosyoloji Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.

dinamikleri açıklamadaki rolünü; tarihsel, toplumsal, ekonomik ve siyasal verilere referansla vurgulamıştır. Toplumsal, siyasal, ekonomik yapı ve süreçleri tanımlama ve çözümleme çabaları ancak maddeci tarih görüşü çerçevesinde sınıflı temel alan yaklaşımlarla sağlıklı sonuç vermektedir (Boratav, 2004: 19). Sınıflar var olan üretim ilişkileri sisteminin ürünüdür. Marx (1978: 28) “Maddi yaşamın üretim tarzı genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel yaşam sürecini koşullandırır.” savıyla ekonomik yapının belli toplumsal bilinç biçimlerine karşılık gelen hukuksal ve siyasal üst yapının somut temelini oluşturduğunu savunmuştur. Çünkü sınıflar, üretim süreci içindeki yerlere, üretim sistemi içindeki rollere göre belirlenen toplumsal gruplardır. Sınıflar artı ürüne el koymanın ve yeniden paylaşım süreçlerinin farklı mekanizmalarıyla tanımlanır. Üretim sürecinin temel unsurları olan emek ve sermaye kapitalist sistemde karşıtlık ilişkileri içindeki iki ana eksendir.

Tarihte çeşitli toplumsal formasyonlara ve geçerli olan iktidar sistemlerine bakıldığında hemen hemen tüm eşitsizliklerin ekonomik yapının ürünü olduğu başka bir deyişle ekonomik güç ilişkilerinin toplumsal ve siyasal eşitsizliklerin kaynağını oluşturduğu görülmektedir. “**Toplu eşitsizlikleri**” doğuran; bir toplumun bireylerinin; servet veya servetle olan ilişki, sahip oldukları meslek, hayatlarını kazanmak için başvurdukları araçlar ve toplumdaki itibar mevkileri bakımından farklı statü ve ayrıcalıklara sahip olan kategorilere ayrılmış olmalarıdır. Sınıfsal konumların siyasal alana yansımalarını irdeleyen Aron (1992:71) ve Duverger (2007:145) de iktidarın sınıfsal kaynaklarını dolayısıyla seçilme hakkını kullanmada biçimsel kalan eşitlik anlayışının ardındaki eşitsizlik durumunu irdelemişlerdir. Duverger ayrıca resmi atamaların görünürde eşitlikçi olmasına karşın, **otoritelerin geniş çapta, aşağı/alt sınıflardan değil de yukarı/üst sınıflardan gelmelerinden dolayı toplumsal eşitsizliklerin, iktidar hiyerarşisinin üzerinde de etkili olduğu** sonucuna ulaşmıştır. Liberaller; serbest, genel ve rekabete dayalı seçimler ile her bireyin “eşit” bir biçimde seçilme hakkına sahip olduğu söylemini savunmaktadır. Bu söylemin geçerlilik düzeyi seçilenlerin sınıfsal tabanları irdelendiğinde ortaya çıkmaktadır.

Sınıfsal eşitsizlikler antik çağdan bu yana pek çok filozofun ve siyasetçinin üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Liberalizmin yücelttiği “yasal/hukuki eşitlik” ise biçimsel olmaktan öte anlam

taşınamakta ve her düzeyde eşitsizliği, sömürüyü ve hiyerarşiyi içinde barındırmaktadır. Kapitalizmin iç mantığı ve değerler hiyerarşisindeki hakim unsurlar (sermaye, kâr, mülkiyet) zaten ekonomik ve sosyal eşitliğin sağlanmasına engel oluşturmakta bu eşitsizlik hali toplumsal ve siyasal yapılanmalara/kurumlara yansımaktadır. Bu temellerden hareketle Marksist sınıf kuramı kapitalist toplumlardaki siyasal ve toplumsal yapıların, üretim güçleri ile onlara bağlı olarak oluşan mülkiyet ilişkileri ve bunlardan doğan sınıfların yarattığı birer üst yapı olduklarını ortaya koyma eğilimindedir. Marks, üretim araçlarına sahip olan kesimin siyasi hakimiyeti/iktidarı elinde bulundurduğunu, dolayısıyla üretim ilişkilerinin siyasal kurumları ve süreçleri etkilediğini/ belirlediğini ifade etmiştir (Akt: Duverger, 2007:165-166, 170).

Sınıf Analizinde Kavramsal Şema

Kapsamlı ve sağlıklı bir sınıf analizi yapılabilmesi için hangi kavramsal şemanın (yani bir toplumsal sınıf şemasının mı, bir mesleki sınıf şemasının mı yoksa karışık bir şemanın mı) kullanılacağı, buna bağlı olarak da hangi sınıf kuramına dayanılacağı sorunu büyük önem taşımaktadır. Mesleki sınıf şemaları yalnızca teknik üretimle ilişkileri dikkate alarak düzenlenmiştir. Sınıfın anlamına ilişkin kavramsal şemalardan **toplumsal sınıf şemaları** sadece toplumsal üretim ilişkileri düşünülerek düzenlenmiştir. Weber'in izini takip edenler, daha çok mesleki farklılıklar üzerinde durarak üyelerinin piyasaya sunabilecekleri eğitimle ilgili dereceler, beceriler, nitelikler gibi edinimlerine göre farklılaşmaktadır. Mülksüz sınıfların sınırsız bir çoğulculuğunun ön plana çıktığı özellikle orta sınıflarla ilgili parçalanma (fragmentation) süreci, ampirik araştırmalarda sınıf modellerini oluşturmuştur (Yanıklar, 2010:208). Mesleki ve toplumsal sınıfları birleştiren şemalar ise derecelmeli ve bağıntısal sınıfları aynı modelde birleştirme amacını gütmektedir. Sınıf yapıları paylaşılan değerleri ve çatışan çıkarları yansıttığından sağlıklı toplumsal analizler yapabilmek için modern toplumsal yapının bu iki boyutunu birleştiren bir sınıf şemasına ihtiyaç vardır (Edgell: 1998: 53, 56). Wright'ın sınıf şemaları bu ihtiyaca karşılık verme potansiyeli taşımaktadır.

Wright'ın sınıf şeması Marx'ın sınıf modelinin yeniden gözden geçirilmesini içermekte ve Amerikan, İsveç ve İngiliz sınıf yapılarıyla

ilgili sosyolojik çalışmalarda başarıyla kullanılmasıyla dikkat çekmektedir. Wright'ın yeni-Marksist sınıf kuramı yapılan çalışmalarda başarılı bir şekilde sınanmış olmasıyla benzer şekilde yapılan diğer incelemelere tercih edilmiştir (Edgell, 1998: 25,26).

Wright, sınıf mücadelesini ve sosyal değişimi anlamak için sınıfların nasıl kavramlaştırıldığını ve hangi sosyal konum kategorilerinin hangi sınıflar içerisinde yer aldığını bilmenin çok büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. Wright ilk sınıf haritasında Carchedi'nin gelişmiş kapitalist toplumlardaki "yeni orta sınıf"ı anlama sorununa ilişkin çalışmasındaki "çelişkili sınıfsal mevkiler" fikrinden faydalanmıştır.

Wright'ın Sınıf Haritaları

Çizelge.1 Sınıf Haritası I (Temel Versiyon): Çelişkili Sınıfsal Mevkilerin Kapitalist Toplumdaki Temel Sınıf Güçleriyle İlişkisi			Çizelge.2 Sınıf Haritası I (Kapsamlı Versiyon).
<u>BURJUVAZİ</u>			1.BURJUVAZİ . Geleneksel Kapitalist 2.Yarı Çelişkili Mevki: Üst Düzey
	Küçük İşverenler		
<u>YÖNETİCİLER</u>		<u>KÜÇÜK</u> <u>BURJUVAZİ</u>	
	Yarı Bağımsız İşçiler		
<u>PROLETERYA</u>			
Not: Sınıflar büyük harfle, sınıfsal ilişkiler içerisindeki çelişkili mevkiler küçük harfle yazılmıştır (Akt. Edgell, 1998: 27).			
Çizelge.3 Sınıf Haritası II			

Üretim Araçlarındaki Avantajlar					
Üretim Araçlarına Sahip Olanlar	Mülksüzler (Ücretli mekçiler)				
1.Burjuvazi	4.Uzman İdareciler	7. Yarı Ehliyetli İdareciler	10.Ehliyetsiz İdareciler	+	Kurumsal Avantajlar
2.Küçük İşverenler	5.Uzman Denetçiler	8. Yarı Ehliyetli Denetçiler	11. Ehliyetsiz Denetçiler	AA -	
3.Küçük Burjuvazi	6.İdareci Dışındaki Uzmanlar	9. Yarı Ehliyetli İşçiler	12. Proleterya	-	
	+	AA -	-		
	Beceri/ehliyet Avantajları				

Not: 1.Kendileri çalışmaksızın işçi istihdam edecek kadar sermayeye sahiptirler.
2. İşçi istihdam edecek kadar sermayeleri vardır ama çalışmak zorundadırlar.
3. Kendi adına çalışmaya yetecek kadar sermayeleri vardır ama işçi istihdam edemezler (Akt: Edgell, 1998: 31).

Şirket
Yöneticisi
3.Çelişkili
Mevki: Üst
Düzy
Yöneticiler
4.Çelişkili
Mevki: Orta
Düzy
Yöneticiler
5.Çelişkili
Mevki:
Teknokratlar
6.Çelişkili
Mevki:
Ustabaşı/
Bant Denetçileri
**7.PROLETER
YA**
8.Çelişkili
Mevki: Yarı
Bağımsız İşçiler
**9.KÜÇÜK
BURJUVAZİ
10.KÜ-ÇÜK
İŞVEREN-
LER**
**Kaynak: Akt.
Edgell, 1998: 28**

Wright'a göre, bir anlamda "tüm ilişkiler temelde düşmanca olduğuna göre, tüm sınıfsal konumlar çelişkili mevkilerdir; ancak sınıfsal yapıdaki bazı konumlar, kapitalist toplumun temel çelişik sınıfsal ilişkileri arasında ayrılmış konumları temsil ettikleri için iki kat çelişkili durumdadırlar". Wright bu belirsiz sınıflara "çelişkili sınıflar" adını vermiştir. Bu yolla Wright, sorunlu orta sınıfları kuramlaştırma ve Marx'ın geliştirdiği ikili temel sınıf modelini, yöneticileri, küçük işverenleri ve yarı bağımsız ücretlileri kapsayacak şekilde genişletme imkânı bulmuştur (Çizelge.1). Buna göre yöneticiler burjuvazi ile proleterya arasında çelişkili bir mevkidedirler; yarı bağımsız işçiler küçük burjuvazi ile proleterya arasında, küçük işverenlerse burjuvazi ile küçük burjuvazi arasında çelişkili bir mevki işgal etmektedirler. Wright'ın bu üç çelişkili sınıfsal mevki ayrımının temelinde şu üç çeşit kontrol yatmaktadır: Yatırım ve birikim süreci üzerinde kontrol, üretim araçları üzerinde kontrol ve emek gücü üzerinde kontrol.

Gelişmiş kapitalist bir toplumda burjuvazi bu üç kontrol biçimine sahipken proleterya hiçbirine sahip değildir. Çelişkili sınıflar karışık bir kontrol örüntüsü sergileyen sınıflardır. Yöneticiler, küçük işverenler ve yarı bağımsız işçiler işçilerden fazla ancak burjuvaziden

az olmak üzere, farklı düzeylerde kontrole sahiptirler (Akt. Edgell, 1998: 26, 27).

Wright, kontrole ilgili ayrıntılı incelemesinde, kontrolü belirttiği üç tipe ek olarak; tam, kısmi, asgari kontrol durumları ve hiç kontrolün olmadığı durum olmak üzere dört basamağa ayırmıştır. Bu Wright'a burjuvazi ile proletarya arasında, tek bir çelişkili mevki yerine dört çelişkili mevki ayırma imkânı vermiştir (Çizelge.2). Bunlar; yatırımlar üzerinde tam kontrolü olan üst düzey yöneticiler; yatırımlar, üretim araçları ve başkalarına ait emek gücü üzerinde kısmi kontrolü olan orta düzeydeki yöneticiler; üretim ile emek gücü üzerinde minimum kontrolü olan teknokratlar ve sadece emek gücü üzerinde minimum kontrolü olan ustabaşı/bant denetçileridir. Wright burjuvaziye de geleneksel kapitalistler ile üst düzey şirket yöneticileri olarak ikiye ayırmıştır. Bunun nedeni; üst düzey şirket yöneticilerinin, sermayenin çoğuna olmasa da- bir miktarına sahip olmalarına karşılık, kanuni işveren statüsüne sahip olmamaları yani bir çeşit yarı çelişkili mevkide olmalarıdır. Wright'ın sınıfsal ilişkilerin karmaşıklığıyla ilgili bu tespiti, onun ilk sınıf haritasının altı ile on sınıf içermesine neden olmuştur (Akt. Edgell, 1998: 27, 28).

Wright'ın son şemasında (Çizelge.3) eklenen tüm yeni sınıflar mülksüzler kısmı içerisindedir. Wright, üretim araçlarının mülkiyetini ellerinde tutarak işçileri sömürme olanağına sahip olan kapitalistlere ek olarak, bazı mülksüzlerin, örgütlenmedeki avantajlarına ve/veya beceri/ehliyet avantajlarına dayanarak diğer mülksüzleri sömürme imkânına sahip olduklarını ve işçilerin çıkarlarına ters düşen çıkarları olduğunu ileri sürmüştür². Wright bu üç tip sömürüyü ve kombinasyonlarını birbirinden ayırarak Klasik Marksist sömürü fikrine bağlı kalan bir sınıf tasarımı geliştirme imkanı bulmuş ve mülk sahipleri-mülksüzler ikiliğini birleştirmiş, bu arada gelişmiş kapitalizmdeki sınıfsal ilişkilerin giderek artan karmaşıklığını da yansıtabilmiştir. Kapitalizmin mücadeleleri içerisinde bu "yeni" orta sınıflar çelişkili mevkiler oluşturmakta veya daha açık bir ifadeyle **sömürücü ilişkiler** çerçevesindeki çelişkili mevkileri oluşturmaktadırlar. Bu nedenle Wright'ın ikinci sınıf haritası, **modern kapitalizmin kendine özgü sınıf ilişkileri yapısının karmaşıklığının** tamamen kuramsallaştırılmış bir açıklamasını temsil etmektedir (Akt: Edgell, 1998: 29-30, 34).

Wright başlangıçta, işçi sınıfı dışında kalan çalışanları; para

(yani yatırım), fiziksel üretim araçları (yani iş) ve emek gücü (yani insanlar) üzerindeki farklı **kontrol derecelerine** göre tanımlamıştır. Wright **ara sınıf** konumlarına ilişkin tanımlamasında, **kontrol ilişkilerinin** rol oynadığının tamamen farkında olmakla birlikte bunları ikinci derece önemli saymaktadır. Bu nedenlerle mesleklere ilişkin değerlendirmeler Wright'ın sınıf analizinin dışında bırakılmamıştır (Akt: Edgell, 1998: 35).

Özü itibarıyla Wright **sınıfsal avantajların, mülkiyet sahipliği, bilgi ve/veya beceri sahipliği ve fiziksel emek gücü sahipliğinden** kaynaklanabileceğini, bunun sonucunda da söz konusu sınıf haritalarını oluşturan sınıfsal koşulların ve sınıf gruplaşmalarının giderek birbirine benzediğini kabul etmiştir. Yeni-Marksist sınıf yaklaşımları istihdam boyutu ile mesleki boyutu içerseler de temelde bağıntısaldır ve ayırıcı **kapitalist savını** korur. Modern toplumların sınıfsal yapılarındaki temel ayırım, Wright'ın yeni Marksist şemasında **çalışanlar ile işverenler** arasındadır. Yeni-Marksist sınıf görüşlerinin temel avantajı, kapitalistleri kapitalist olmayanlardan ayırmasıdır (Akt: Edgell, 1998: 46). Bu sınıf şemalarının zaafları olmakla birlikte, sınıfın kuramsal anlamının saptanması ve ampirik uygulamalar için önemli bir adım oluşturmaktadırlar.

Türkiye İçin Kullanılacak Sınıf Şeması

Türkiye'de yerel yöneticilerin sınıfsal analizi üç temel unsurdan hareketle yapılmıştır. Öncelikle analizin alt yapısını Wright'ın ve Boratav'ın sınıf şemalarından faydalanılarak hazırlanan sınıf şeması oluşturmuştur. Bu sınıf şemasında yer alan açıklayıcı değişkenler açısından Uluslararası Meslek Sınıflaması (ISCO 68) ve sınıfları saptamak açısından TÜİK'in "İşteki Durum"a göre yaptığı sınıflama temel alınmıştır. Kuramsal düzeyde belirlenen sınıfların ampirik alanda karşılıklarının tanımlanmasında Koçak'ın (2007: 188-190) katkılarından faydalanılmıştır.

Sınıf analizlerinde soyut sınıf ve tabaka kavramlarına uygun ampirik gruplamalar için açıklayıcı değişken olarak; eğitim, işteki durum ve yapılan iş temel olarak alınmıştır. Yapılan işe göre sınıflandırmada TÜİK'in 2003 yılına dek kullandığı Uluslararası Meslek Sınıflaması (ISCO 68) esas alınmıştır (Çizelge.6), (TÜİK, "Tanım ve Kavramlar", 2009). Ele alınan bu temel değişkenler aracılığıyla yapılan değerlendirmeler ana hatlarıyla bir sınıf haritası

çıkarılmasına yardımcı olmaktadır.

Temel sınıfsal ayırım üretim ilişkileri ekseninde sermaye emek karşılığında hareketle Ücretli/Maaşlılar ve İşverenler şeklindedir. Bu çerçevede ampirik olarak sınıfları tanımlayabilmek açısından TÜİK'in "İşteki Durum"a göre yaptığı; İşverenler/ Kendi Hesabına Çalışanlar/Ücretliler/Ücretsiz Aile İşçisi sınıflamasından yararlanılmaktadır.² İstihdam edilenlerin meslek kodlaması Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması (USMS, 68)'na göre yapılmıştır. Bu sekiz grup Çizelge.4'de yer almaktadır.

---

² TÜİK'in işteki duruma göre yaptığı sınıflandırmada yer alan kategoriler; **Ücretli veya maaşlı:** "Başkasının yanında, aynı (mal) ya da nakdi (para) bir gelir elde etmek amacıyla ücret veya maaş karşılığı bir işveren için çalışanlardır (müdür, müstahdem, işçi, haftalık ya da aylıkla çalışan kunduracı, berber, terzi vb. mesleklerdeki kalfa vb.)" **İşveren:** "Kendi işinde para ya da mal karşılığı bir veya daha fazla ücretli veya yevmiyeli daimi işçi çalıştıran kişilere denir." **Yevmiyeli (mevsimlik, arızî, geçici):** "Bir başkasının işinde aynı (mal) ya da nakdi (para) bir gelir elde etmek amacı ile yevmiyeli çalışan (çırak, kalfa, amele, vb.) veya bir işverene bağlı olarak, düzenli ve sürekli olmadan işine göre mevsimlik ya da geçici olarak veya iş buldukça çalışanlardır." **Kendi hesabına çalışan:** "İşinde, dükkânında, yazıhanesinde, imalathanesinde, tamirhanesinde vb. yerlerde tek başına çalışan veya ücretsiz aile fertleri ile birlikte aynı (mal) ya da nakdi (para) olarak gelir elde etmek amacıyla çalışan kişidir." **Ücretsiz aile işçisi:** "Aynı hanede yaşayan birisi tarafından işletilen (sahip olunan) ve piyasaya yönelik faaliyet gösteren işletmelerde ücretsiz olarak çalışan, fakat işletmenin ortağı konumunda olmayan kişilerdir (TÜİK, "Analitik Çerçeve...", 2008).

Çizelge:4 Uluslararası Standart Meslek Sınıflamasına (ISCO 1968'e) Göre Meslek Grupları	
1. İlmî ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri ve Bunlarla İlgili Meslekler (İTE/SMS/BİM)	5.Hizmet İşlerinde Çalışanlar (HİÇ)
2. Müteşebbisler, Direktörler Ve Üst Kademe Yöneticileri (M/D/ÜDY)	6.Tarımcı, Hayvancı, Ormancı, Balıkçı ve Avcılar (T/H/O/B/A)
3. İdari Personel Ve Benzeri Çalışanlar (İP/VBÇ)	7.Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar ve Ulaştırma Makinaları Kullananlar (TDÜFÇ/UMK)
4. Ticaret Ve Satış Personeli (T/SP)	8.Meslekleri Tayin Edilemeyenler(MTE)

Kaynak: (TÜİK, "Tanım ve Kavramlar", 2009).

Boratav, ücretliler ve işverenler (Küçük, orta-büyük işveren) dışında iki ara tabaka (Wright'ın tanımıyla çelişkili sınıf) tespit etmiştir; profesyoneller ve esnaf-marjinaller. Çalışmada ücretliler/maaşlılar kategorisinde; ücretli maaşlı ve yevmiyeli/geçici, mevsimlik çalışan gruplar birleştirilerek alınmıştır. Boratav, ücretli/maaşlılar kategorisini, beceri/ehliyet avantajlarına dayanarak ilgilinin mesleği ve yaptığı işin niteliğine bağlı olarak 4 alt gruba ayırmıştır. Bu ayrıma Koçak'ın sınıflandırmaları tanımlama ve ampirik verilerin kullanılabilirliğine katkıları da eklenmiştir (2007,188-190).

Çizelge.5 Sınıf Şeması

Boratav'ın Kentsel Sınıf Kategorileri	Koçak'ın Sınıf Eşleştirmeleri
Ücretli/Maaşlı	Ücretli/Maaşlı Yevmiyeli/Geçici,Mevsimlik
*Yüksek Nitelikli Ücretliler	İTE/SMS/BİM ve M/D/ÜDY Gruplarının Ücretli ve Yevmiyelileri
*Beyaz Yakalı Ücretliler	İP/VBÇ Grubunun Ücretli ve Yevmiyelileri
*Hizmet İşçileri	T/SP ve HİÇ Gruplarının Ücretli ve Yevmiyelileri
*Mavi Yakalı İşçiler	TDÜFÇ/UMK Gruplarının Ücretli ve Yevmiyelileri
Küçük Burjuvazi/İşveren	2 ve 3 Çalışanı Olan İşverenler
Orta-büyük Burjuvazi	4 ve Daha Fazla Çalışanı Olan İşverenler
Profesyoneller	İTE/SMS/BİM Grubunun Kendi Hesabına Çalışanları
Esnaf/Marjinaller	T/SP, HİÇ ve TDÜFÇ/UMK Gruplarının Kendi Hesabına ve Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Çalışanları ve MTE Grubunun Tümü
“Dar Anlamda İşçi Sınıfı”	Mavi Yakalı İşçiler, Hizmet İşçileri ve İşsizler, Tarım İşçileri
“En Geniş Anlamda İşçi Sınıfı”	Mavi Yakalı İşçiler, Hizmet İşçileri, İşsizler, Yüksek Nitelikli Ücretliler, Beyaz Yakalı Ücretliler, Tarım İşçileri ve Emekliler

Kaynak: Bu çizelge (Boratav, 2004:26) ve (Koçak, 189-190)'dan uyarlanarak hazırlanmıştır.

*Yüksek Nitelikli Ücretliler; yüksek eğitim almış elit işlerde çalışanlardır (doktor, mühendis, avukat, eczacı vb.). Çizelge.5'te yer alan; ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili meslekler ve müteşebbisler, direktörler ile üst kademe yöneticileri gruplarının ücretli ve yevmiyeli olarak istihdam edilenlerini kapsar. Yüksek nitelikli ücretliler sınıfı içerisinde yer alan üst düzey şirket ve devlet yöneticileri -belediye başkanları içerisinde anlamlı bir oranda bulunmaları nedeniyle- Wright'ın sınıf şemasındaki yarı çelişkili ve çelişkili konumları açısından da değerlendirilecektir.

***Beyaz Yakalı Ücretliler**; yüksek eğitim zorunlu olmamakla beraber belli düzeyde bir eğitim alarak uzmanlaşmış olanlardır (hemşire, teknisyen, banka memuru, öğretmen, polis, vb.). Çizelge 7'de yer alan idari personel ve benzeri çalışanlar grubunun ücretli ve yevmiyelileri büyük ölçüde bu kategoriye karşılık gelmektedir.

***Niteliksiz Hizmet İşçileri**; nitelik gerektirmeyen işlerde (garson, bekçi, odacı, vb.) çalışanlardır. Koçak ticaret ve satış personeli ve hizmet işlerinde çalışanlar gruplarının ücretlilerini hizmet işçileri kategorisi içinde toplamanın daha anlamlı olacağını ifade etmiştir.

***Mavi Yakalı İşçiler**; doğrudan maddi üretim içinde yer alan ücretlileri kapsar (Boratav, 2004: 24). Çizelge 7'deki tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananların ücretli ve yevmiyelileri bu gruba karşılık gelmektedir.

Wright'ın en son sınıf şemasında (Çizelge.3 Sınıf Haritası II) mülk sahibi ve mülksüz sınıflar temelinde yaptığı ayrımında eğitim, beceri ve kurumsal avantajlara göre yaptığı sınıflandırmaya paralel bir biçimde Boratav da ücretlileri kendi içinde eğitim, beceri ve kurumsal avantajlara göre ayırmıştır. Boratav da Wright da **yüksek nitelikli ücretliler sınıfını burjuvazi içerisinde değerlendirmiş**, Boratav'ın sınıf şemasındaki profesyoneller, Wright'ın çelişkili sınıflar içerisinde gösterdiği idareci ve yöneticilere karşılık gelmiştir. Wright İle Boratav'ın sınıf şemaları arasındaki temel fark da burada yatmaktadır. **Boratav'ın ücretliler sınıfı içerisinde yer alan yüksek nitelikli ücretliler sınıfı içinde yer alan şirket yöneticileri, üst düzey yöneticiler Wright'ın şemasında Burjuvazi ile Proleterya arasında çelişkili konumda yer almakta ve bu sınıflar burjuvazi içerisinde gösterilebilmektedir.** Böylece ortaya ücretliler içerisinde yer alan ama taşıdıkları nitelikler itibarıyla (sahip olduğu kurumsal avantajlar ve beceri/ehliyet avantajlarıyla) diğer ücretliler sınıfı içindeki diğer gruplardan farklı bir sınıf ortaya çıkmaktadır. Wright bu mülksüzlerin, üretim araçlarının mülkiyetini ellerinde tutarak işçileri sömürme olanağına sahip olan kapitalistlere ek olarak, **örgütlenmedeki avantajlarına ve/veya beceri/ehliyet avantajlarına dayanarak diğer mülksüzleri sömürme imkanına sahip olduklarını da ileri sürmüştür.** Böylece ücretliler olarak adlandırılan sınıfın daha ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulması sınıfsal konumların daha sağlıklı değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu noktada Wright'ın sınıf şeması büyük önem taşımaktadır. Wright'ın proleterya sınıfı ile Boratav'ın dar anlamda tanımladığı işçi sınıfı da büyük oranda

koşutluk taşımaktadır.

Sınıf şemasında ayrı büyük bir ara tabaka olarak yer alan **profesyoneller**, küçük burjuvazi/işveren ve orta-büyük burjuvazi/işveren ile birlikte Boratav'ın mülk sahipleri olarak tanımladığı sınıf içerisinde yer almaktadır. Nitelik gerektiren işler yapan serbest meslek sahipleri olarak adlandırılabilir olan (Aktaş, 2001:216) profesyonelleri; İlmî ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili meslekler grubunun kendi hesabına çalışanları oluşturmaktadır (Koçak, 2007:188-190).

İşverenler kategorisi; bir veya iki sürekli işçi çalıştıran küçük burjuvazi/işveren ve üç veya daha fazla sürekli işçi çalıştıran orta-büyük burjuvazi/işveren olarak alt gruplara ayrılır. Tarım alanında işletme sahibi çiftçiler de işverenler sınıfına dahil edilmiştir.

Büyük bir ara tabaka olarak tanımlanan “sadece kendi hesabına çalışanlar” grubu farklı özellikler taşıyan üç grubun heterojen bileşkesi olarak düşünülmektedir; küçük esnaf ve zanaatkarlar, marjinal/enformel işlerde çalışanlar ve serbest meslek sahipleri. Fakat bu son grubun düşük bir niceliğe sahip olması nedeniyle bu heterojen tabaka, çalışmada “**esnaf/marjinaller**” olarak genel bir adlandırmaya tabii tutularak sınıflandırılmıştır (Boratav, 2004:23,24). Esnaf/marjinallere ise ticaret ve satış personeli, hizmet işlerinde çalışanlar, tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananların kendi hesabına ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışanları, meslekleri tayin edilemeyenler grubundakilerin toplamı dahil edilmiştir (Koçak,2007:188,189).

Boratav (2004:25) mavi yakalı, hizmet işçileri ve işsizler gruplarını “**dar anlamda işçi sınıfı**” olarak, buna yüksek nitelikli, beyaz yakalı ücretliler ve emekliler gruplarını ekleyerek de “en geniş anlamda işçi sınıfı” tanımını yapmıştır. Koçak (2007:191) da bu tanımlamaya kapsam ve analiz açısından uygun olduğu gerekçesiyle “tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve avcılar” grubunun ücretlilerine karşılık gelen tarım işçisi grubunu eklemiştir³. Orta-büyük burjuvazi kategorisi (küçük burjuvazi gurubunu katarak ya da dışlayarak) kent burjuvazisi olarak nitelendirilebilir.

³ Aktaş da (2001:224) sınıf yapısının şu şekilde 3'e ayrıldığını belirtmiştir: Burjuvazi; işverenler ve profesyonellerden, işçi sınıfı işçiler ve çiftçilerden, orta sınıf da yönetici/şefler, küçük burjuvazi ve beyaz yakalı çalışanlardan oluşmuştur.

Türkiye’de 2009 Seçimlerinde Seçilmiş Olan Belediye Başkanlarının Sınıfsal Olarak İrdelenmesi

Çalışmada Türkiye’nin 2009 yerel seçimlerinde il belediyelerine seçilen 81 belediye başkanı değerlendirilmiştir. Seçim sonuçları ve seçim sürecinde geçerli olan veriler esas alınmıştır. Çalışmada tüm belediyelerin resmi web sitelerinden ve tüm belediyelerin belediye başkanlarına uygulanan soru kâğıdı uygulamasından elde edilen veriler kullanılmıştır. Belediye başkanları çeşitli sosyo-ekonomik değişkenler açısından da irdelenmiştir. 2009 yerel seçimlerinde 81 il için seçilen belediye başkanlarının 45’i (%55,6’sı) AKP, 13’ü (%16’sı) CHP, 10’u (%12,3’ü) MHP, 8’i DTP, 2’si DSP, 1’i BBP, 1’i DP’li ve 1’i de bağımsızdır.

Çizelge.6 Belediye Başkanlarının Siyasi Parti Düzeyinde Eğitim Düzeyine (En Son Mezun Olunan Okula) Göre Dağılımı

ED	Lise	PİO	TİO	ÖL/MYO	PİO	TİO	Lisans	PİO	TİO	Y.L.	PİO	TİO	Doktora	PİO	TİO	T
AKP	1	2,2	1,2	1	2,2	1,2	36	80	44,4	4	8,9	4,9	3	6,7	3,7	45
BBP							1	100	1,2							1
BĞMSZ							1	100	1,2							1
CHP				1	7,7	1,2	9	69,2	11,1	2	15,4	2,5	1	7,7	1,2	13
DP							1	100	1,2							1
DSP							1	50	1,2				1	50	1,2	2
DTP	3	37,5	3,7				4	50	4,9				1	12,5	1,2	8
MHP							9	90	11,1	1	10	1,2				10
T	4	—	5	2	—	2,5	62	—	76,5	7	—	8,6	6	—	7,4	81

Not: ED, eğitim düzeyini, SP, Siyasi Partiyi, PİO, siyasi parti içerisindeki oranı(%), TİO, toplam il belediye başkanları içerisindeki oranı (%), T, toplamı göstermektedir. ÖL/MYO: Önlisans/Meslek Yüksek Okulu’nu, Y.L: Yüksek Lisans’ı göstermektedir. Bu kısaltmalar tüm çizelgeler için geçerlidir.

2009 yılında seçilen belediye başkanlarının yaklaşık %5’i lise mezunu, % 2,5’i Önlisans ya da Meslek Yüksek Okulu mezunu, % 76,5’i üniversite/Lisans mezunu, %, 8,6’sı yüksek lisans mezunu ve % 7,4’ü de doktora mezunudur (Çizelge.6). En çok belediye başkanına sahip ilk dört partiye bakıldığında;

*AKP’li belediye başkanlarının %7,7’si Önlisans ya da Meslek

Yüksek Okulu mezunu, %69.2'si üniversite/Lisans mezunu, %15.4'ü yüksek lisans mezunu ve % 6.7'si de doktora mezunudur.

*CHP'li belediye başkanlarının % 2.2'si lise yine %2.2'si Önlisans ya da Meslek Yüksek Okulu mezunu, %80'i üniversite/Lisans mezunu, %8.9'u yüksek lisans mezunu ve % 7.7'si de doktora mezunudur.

*MHP'li belediye başkanlarının %90'ı üniversite/Lisans mezunu, %10'u yüksek lisans mezunudur.

*DTP'li belediye başkanlarının %37.5'i lise mezunu, %50'si üniversite/Lisans mezunu ve % 12.5'i de doktora mezunudur.

Çizelge.7 Belediye Başkanlarının Siyasi Parti Düzeyinde Yaş Grubuna Göre Dağılımı

Yaş Grubu	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	T
SP										
AKP	1	5	8	10	7	10	2	2		45
BBP					1					1
BĞMSZ						1				1
CHP			2	1	3	5	2			13
DP					1					1
DSP			1						1	2
DTP	2	1		2		3				8
MHP			1	4	3		1		1	10
T	3	6	12	17	15	19	5	2	2	80

2009 yılında seçilen belediye başkanlarının yaş dağılımının en çok (%23.5'inin) 55-59 yaş arasında toplandığı görülmektedir (Çizelge.7). Seçilenlerin %3.7'si 30-34 yaş arası, %7.4'i 35-39 yaş arası, %14.8'i 40-44 yaş arası, %21'i 45-49 yaş arası, %18.5'i 50-54 yaş arası, %6.2'si 60-64 yaş arası, %2.5'i 65-69 yaş arası ve yine %2.5'i 70-74 yaş arasındadır.

2009 yılında seçilen belediye başkanlarının çoğunluğunun (%53.1'inin) İlimi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahibi ve Bunlarla İlgili Meslekler grubundaki mesleklerden, %42'sinin de Müteşebbis, Direktör ve Üst Düzey Yönetici meslek grubuna dahil olan mesleklerden geldiği görülmektedir (Çizelge.8). Meslek açısından bakıldığında belediye başkanlarının çoğunluğunun (%42'sinin) seçilmeden önce "Üst Düzey Yöneticilik" yaptığı

görülmektedir. Seçilenlerin % 2.5'i öğretmen, %6.2'si öğretim üyesi, %11.1'i avukat, hakim ve hukuk müşaviri, %4.9'u doktor/eczacı/dış hekimi, %9.9'u mali müşavir ve müteahhit, %18.5'i mühendis ve mimar, %2.5'i çiftçi, %1.2'si kömür işçisidir. %1.2'si de çalışmamıştır.

En çok belediye başkanına sahip ilk dört partiye bakıldığında:

Seçilmeden önce AKP'li belediye başkanlarının % 13.3'ü avukat, hakim ve hukuk müşaviri yine % 13.3'ü mühendis/mimar, %55.6'sı üst düzey yöneticidir.

Çizelge.8 Belediye Başkanlarının Seçilmeden Önceki Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek Grubu	İTE/SMS/BİM						M/D/ÜDY	T/H/O/ B/A	TDÜFC/ UMK	T
	Meslek	Öğretmen	Öğretim Elemanı	Avukat/Hakim/ Hukuk Müşaviri	Doktor/Dış hekim/Eczacı	Mimar/ Mühendis				
Siyasi Parti	Öğretmen	Öğretim Elemanı	Avukat/Hakim/ Hukuk Müşaviri	Doktor/Dış hekim/Eczacı	Mimar/ Mühendis	Mali Müşavir/ Müteahhit	ÜDY	Çiftçi	Kmr. İşç.	T
AKP	1	2	6	1	6	4	25			45
CHP		1	1	3	3		5			13
MHP	1				4	3	2			10
DTP		1	2		1			2	1	7
DSP		1				1				2
DP					1					1
BBP							1			1
BĞMSZ							1			1
TOP.	2	5	9	4	15	8	34	2	1	80

*Meslek dağılımında TÜİK'in 2003 yılına dek kullandığı Uluslararası Meslek Sınıflamasından (ISCO 68) faydalanılmıştır (TÜİK, "Tanım ve Kavramlar", 2009). DTP'li 1 belediye başkanı çalışmadığı için bu çalışma ile ilgili sonraki çizelgelerde değerlendirmeye alınmamıştır. Kmr. İşç.: Kömür İşletmelerinde İşçi.

CHP'li belediye başkanlarının % 23.1'i doktor/eczacı/dış hekimi yine % 23.1'i mühendis/mimar ve %38.5'i üst düzey yöneticidir. MHP'li belediye başkanlarının % 30'u mali müşavir ve müteahhit, % 40'ı ise mühendis/mimardır. DTP'li belediye başkanlarının % 25'i

çiftçi yine % 25'i avukattır.

Çizelge.9 Belediye Başkanlarının Seçilmeden Önce Kamu/Özel Sektörde Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Parti	Kamu	PİO%	TİO%	Özel	PİO%	TİO%	T
AKP	20	44.4	24.7	25	55.6	30.9	45
BĞMSZ				1	100	1.2	1
BBP				1	100	1.2	1
CHP	4	30.8	4.9	9	69.2	11.1	13
DP				1	100	1.2	1
DSP	1	50	1.2	1	50	1.2	2
DTP	3	37.5	3.7	4	50	4.9	7
MHP	4	50	6.2	6	50	6.2	10
T	32		39.5	48		59.3	80

Not: TİO, 81 belediye başkanını kapsamakta olup toplam il belediye başkanları içerisindeki oranı (%), PİO da siyasi parti içerisindeki oranı(%) göstermektedir.

Seçilen belediye başkanlarının %39.5'i kamu, %59,3'ü özel sektörde çalışmıştır. Bu oranların siyasi partiler düzeyinde de benzer dağılım sergilediği Çizelge.9'da görülmektedir.

2009 yılında seçilen belediye başkanlarının 39'u (%48,1'i) işteki durumuna göre ücretli, 10'u (%12.3'ü) kendi hesabına 31'i (%38.3'ü) de işveren olarak çalışmıştır (Çizelge.10). İlk dört partiye bakıldığında; AKP'li belediye başkanlarının %53,3'ünün ücretli, %11,1'inin kendi hesabına ve %35,6'sının da işveren olarak çalıştığı görülmektedir.

Çizelge.10: Belediye Başkanlarının Seçilmeden Önceki Meslek Gruplarına, İşteki Durumuna ve İşveren Olanların İşyeri Büyüklüğüne Göre Dağılımı

MG	İTE/SMS/BİM								M/D/ÜDY				T/H/O/B/A	TDÜFC/UMK		T				
	T	Ü	KHÇ	İŞVEREN					T	Ü	İŞVEREN			T	Ü		T	Ü		
				İşyeri Büyüklüğü							İşyeri Büyüklüğü									
SP				2	4	5-9	10-24	25-49	50+			4	10-24	25-49	50+	5-9				
AKP	20	6	5		3		2	2	2	25	18		2	2	3				45	
CHP	8	4	3	1						5	1	1	2		1				13	
DTP	4	2	2													2	2	1	1	7
MHP	8	4				1	1		2	2	1				1				10	
DSP	2	1				1													2	
DP	1							1											1	
BBP										1				1					1	
BÖM SZ.										1	1								1	
T	43	17	10	1	3	2	3	3	4	34	21	1	4	2	6	2	2	1	1	80

Not:*MG: Meslek Grubunu, İD: İşteki Durumu, SP: Siyasi Partiyil işteki duruma göre dağılımda Ü: Ücretli, KHÇ: Kendi Hesabına Çalışanı ifade etmektedir. *Belediye başkanlarının dahil olmadığı gruplar çizelgede yer almamıştır. *İş yeri büyüklüğüne göre dağılım çalıştırılan kişi sayısına göre gruplanmıştır.

CHP'li belediye başkanlarının %38.5'i ücretli, % 23.1'i kendi hesabına ve %38.5'i işveren olarak çalışmıştır. MHP'li belediye başkanlarının %50'si ücretli, %50'si de işveren olarak çalışmıştır. DTP'li belediye başkanlarının % 37.5'i ücretli, % 25'i kendi hesabına ve yine %25'i de işveren olarak çalışmıştır. İşverenlerin çoğunluğunun (%32.3'ünün) 50 ve daha fazla eleman çalışan işyerlerine sahip olduğu görülmektedir (Çizelge.10).

2009 yerel seçimlerinde seçilen belediye başkanlarının sınıfsal açıdan dağılımına bakıldığında; %48.1'i ücretliler (ücretli sınıfının alt grupları açısından bakıldığında %44.4'ü yüksek nitelikli ücretliler, %2.5'i beyaz yakalılar, %1.2'si mavi yakalılar) sınıfından, %38.3'ü işverenler sınıfından, %12.3'ü profesyoneller sınıfından geldiği saptanmıştır (Çizelge.11). Belediye başkanlarının sınıfsal dağılımında ara tabakanın (profesyoneller ve esnaf/marjinalerin) sınırlı kaldığı

buna karşılık, kapitalist formasyonun temel iki sınıfı (işveren/burjuvazi ile dar ve geniş boyutuyla ücretli/işçi sınıfı) arasında bir kutuplaşma eğilimi olduğu gözlenmiştir. Yapılan sınıfsal irdeleme sonucunda yerel siyasal temsilcilerin ağırlıklı olarak yüksek nitelikli ücretliler ve işveren/burjuvazi sınıflarından geldiği saptanmıştır.

Çizelge.11: Belediye Başkanlarının Sınıfsal Dağılımı

Siyasi Partiler	AKP			CHP	PİO	TİO	MHP	PİO	TİO	DTP	PİO	TİO	BBP	BMSZ	DP	DSP	T	
	T	PİO	TİO															
ÜCRETLİLER	Yüksek Nitelikli	23	51.1	28.4	5	38.5	6.2	4	40	4.9	2	25	2.5	-	1	-	1	36
	Beyaz Yakalı	1	2.2	1.2	-	-	-	1	10	1.2	-	-	-	-	-	-	-	2
	Mavi Yakalı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	12.5	1.2	-	-	-	-	1
PROFESYONELLER	5	11.1	6.2	3	23.1	3.7	-	-	-	2	25	2.5	-	-	-	-	-	10
İŞVERENLER/BURJUVAZİ	Küçük	-	-	-	1	7.7	1.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Orta / Büyük	16	35.6	19.8	4	30.8	4.9	5	50	6.2	2	25	2.5	1	-	1	1	30
(ÇALIŞMAYAN)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
TOPLAM	45	-	-	13	-	-	10	-	-	8	-	-	1	1	1	2	-	81

Not: Veriler çizelge 5'e uygun bir biçimde değerlendirmeye alınmıştır. PİO: siyasi Parti İçerisindeki Oran(%), TİO: Toplam İl Belediye Başkanları İçerisindeki Oranı (%) göstermektedir.

Belediye başkanlarının sınıfsal konumunu doğru okuyabilmek için **%48.1'lik ücretliler sınıfına** daha ayrıntılı bakmak gerekmektedir. Nitekim ücretliler tek bir kategori olarak ele alındığında yüzeysel bir değerlendirmeden ibaret kalmakta alt gruplar arasındaki büyük farklar gözardı edilebilmektedir. Ücretliler

içerisindeki ayrımın önemine Wright sınıf şemalarında dikkat çekmiştir. Ücretliler sınıfı içinde yer alan belediye başkanlarının %6.2'si (AKP'li 3, CHP'li 1 ve bağımsız 1 toplam 5 belediye başkanı) üst düzey şirket yöneticisi, %19.8'i ise (AKP'li 15, MHP'li 1 toplam 16 belediye başkanı) kamuda üst düzey yöneticidir⁴. Wright kapsamlı sınıf şemasında (Çizelge.2) bu konumları burjuvazi ve ücretli/proleterya arasında yarı çelişkili ve çelişkili konumlar olarak tanımlamıştır. Öngen'de (2008), sermayenin yönetimi işlevini gören ya da bundan kaynaklanan denetim işlerini yerine getiren üst düzey yöneticilerin veya teknokratların kapitalist sınıf yelpazesi içinde yer aldıklarının genellikle kabul edildiğini belirtmiştir. Bu savlar dikkate alındığında Wright'ın çözümlemesi ile belediye başkanlarının %6.2'sinin burjuvazi ile işçiler/ ücretliler arasında yarı çelişkili konumda, %19.8'inin de burjuvazi ile işçiler/ücretliler arasında çelişkili konumda olduğu söylenebilir. Bu durumda belediye başkanlarının %22.2'si işçi/ücretli, %38.3'ü burjuvazi, %12.3'ü ise küçük burjuvazi (Profesyonel)dir. Bu değerlendirme, belediye başkanları içerisinde işveren/burjuvazi sınıfının çok açık bir biçimde egemen sınıf olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Siyasi Partiler düzeyinde bakıldığında; AKP'li belediye başkanlarının %53.3'ünün, CHP'li belediye başkanlarının %38.5'inin, MHP'li belediye başkanlarının %50'sinin, DTP'li belediye başkanlarının %37.5'inin ücretli sınıftan geldiği görülmektedir. Wright'ın şirket yöneticileri ve üst düzey yöneticilere dair yarı çelişkili ve çelişkili sınıfsal konumları dikkate alındığında AKP'li belediye başkanlarının %6.7'sinin burjuvazi ile işçiler/ücretliler arasında yarı çelişkili konumda, %33.3'ünün burjuvazi ile işçiler/ücretliler arasında çelişkili konumda olduğu

---

⁴ Wright kapitalizmde temel çelişkili mevkinin "idareciler ve devlet bürokratları tarafından oluşturulduğunu", çünkü bu sınıfların kapitalizmden çok farklı olan ve kapitalist ilişkilere potansiyel bir alternatif sunan bir "sınıfsal örgütlenme ilkesini temsil ettiklerini" öne sürmüştür. Şirket idarecilerinden ziyade kariyerleri kapitalist sınıfın çıkarlarına daha az bağlı olan devlet idarecileri için bu durumun daha geçerli olduğunu belirtmiştir. Wright mülksüz orta sınıfa ilişkin yeni kavramlaştırma biçiminin işçi sınıfına ilaveten "kapitalizm içerisinde, kapitalizme alternatif sunabilecek potansiyele sahip olan", bürokrasideki idareciler gibi "başka sınıfsal güçlerin olması" ihtimalini getirdiğini kabul etmiştir (Akt: Edgell, 1998: 30).

görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde AKP'li belediye başkanlarının **%13.3'ünün ücretli/işçi** konumunda olduğu görülmektedir. CHP'li belediye başkanlarının %7.7'si burjuvazi ile işçiler/ücretliler arasında yarı çelişkili konumda bulunmaktadır. Bu çerçevede CHP'li belediye başkanlarının %30.8'i ücretli/işçi konumundadır. MHP'li belediye başkanlarının %10'u burjuvazi ile işçiler/ücretliler arasında **çelişkili** konumda olup %40'ı ücretli sınıftandır.

AKP'li belediye başkanlarının **%11.1'i**, CHP'li belediye başkanlarının **%23.1'i**, DTP'li belediye başkanlarının **%25'i** profesyoneller sınıfından gelmektedir. AKP'li belediye başkanlarının **%35.6'sı**, CHP'li belediye başkanlarının **%30.8'i**, MHP'li belediye başkanlarının **%50'si**, DTP'li belediye başkanlarının **%25'i** işveren/burjuvazi sınıfından gelmektedir.

Çeşitli kuramsal ölçütler dikkate alınarak belediye başkanlarının sınıfsal konumları farklı açılardan değerlendirilebilir. Boratav'ın dar anlamda tanımladığı işçi sınıfı dikkate alındığında belediye başkanlarının Tinin (**%1.2'sinin**) ancak işçi sınıfı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Geniş anlamda işçi sınıfı tanımı içerisine ise belediye başkanlarının **%48.1'i** girmektedir. Wright'ın da Boratav'ın da mülk sahipliği açısından burjuvazi sınıfı dikkate alındığında (işverenler ve profesyoneller) belediye başkanlarının **%50.6'sının burjuvaziye** dahil olduğu görülmektedir.

Belediye başkanlarının sınıfsal konumları içerisinde eğitim, yaş grubu ve çalışılan kesime göre dağılımı şu şekildedir:

* Belediye başkanlarının %44.4'ünü oluşturan yüksek nitelikli ücretliler sınıfının %80.6'sını lisans mezunları, %5.6'sını yüksek lisans mezunu, %13.9'unu da doktora mezunları oluşturmaktadır. Belediye başkanlarının %2.5'ini oluşturan beyaz yakalılar sınıfının tamamı lisans mezundur. Mavi yakalı sınıfına dahil belediye başkanı lise mezundur. Ücretliler sınıfının alt grupları içerisinde eğitim düzeyine bakıldığında **eğitim düzeyinin** mavi yakalılarından yüksek nitelikliler sınıfına doğru yükseldikçe, eğitim, beceri ve kurumsal avantajlar doğrultusunda, sınıfsal konumun gereği olarak arttığı görülmektedir.

Belediye başkanlarının %12.3'ünü oluşturan profesyonellerin tamamı lisans mezundur. Belediye başkanlarının %38.3'ünü oluşturan işverenlerin %6.5'i lise mezunu yine %6.5'i önlisans/myo

mezunu, %67.7'si lisans mezunu, %16.1'i yüksek lisans ve %3.2'si doktora mezunudur.

* Yüksek nitelikli ücretliler sınıfındaki belediye başkanlarının çoğunluğu (%27.8'i) 55-59 yaş arasındadır. Beyaz yakalı ücretli sınıfındaki belediye başkanları 40-44 yaş ve 45-49 yaş grupları arasındadır. Mavi yakalı ücretli belediye başkanı da 45-49 yaş grubundadır. Yüksek nitelikli ücretlilerin yaş aralığının beyaz yakalı ve mavi yakalı ücretli sınıfına göre daha ileri düzeyde olduğu görülmektedir. Profesyonellerin çoğunluğu (%30'u) 55-59 yaş grubundadır. İşverenlerin çoğunluğu ise 50-54 yaş grubuna dahildir.

* Belediye başkanlarının %48.1'ini oluşturan ücretli sınıfın %82'si kamu sektöründe %18'i özel sektörde çalışmıştır. Ücretli belediye başkanlarının kamu sektöründe ağırlık taşıdığı görülmektedir.

SONUÇ

Siyaset alanı normatif olarak toplumdaki çeşitli unsurların, toplumsal sınıfların çoğulcu bir biçimde yer aldığı ve temsil edildiği bir düzlemdir. Uygulama düzeyinde ise siyaset alanında çoğulculuktan ziyade egemen sınıfsal yapıların varlığından bahsetmek mümkündür. Üretim araçlarına sahip olan kesimin siyasi hakimiyeti/iktidarı elinde bulundurduğunu ve özellikle batı toplumlarında genel anlamda ifade edilen resmi eşitliğin büyük ölçüde aldattıcı olduğunu vurgulayan Marksist çözümleme bu durumu çok çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Siyasal temsilciler sadece siyasal mekanizmaların ve süreçlerin değil aynı zamanda sosyo-ekonomik yapıların ve süreçlerin ürünüdür. Bu nedenle siyaset alanı/yapıyı etkileyen, belirleyen unsurların dikkate alınması elde edilecek sonuçları daha anlamlı kılmaktadır. Siyasal konumların üretim ilişkileri içerisindeki konumlarla ne düzeyde ilintili olduğu, bu çalışma kapsamında ancak yerel siyaset temsilcilerin sınıfsal konumlarının saptanmasıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Siyasal ve toplumsal çözümlemelerde siyaset alanındaki konumlar ile ekonomik yapılanma içindeki konumların arasındaki ilişkiler gözardı edilememelidir. Siyasal aktörlerin sosyo-ekonomik bağlarından soyutlanarak, sınıf perspektifinden yoksun bir şekilde değerlendirilmesi gerçekçi olmayan ve eksik sonuçlar vermektedir. Bu nedenle yapılan çalışmanın ekonomik temelli sınıfsal konumların tanımlanması ve siyaset alanına yansımaları ve siyaset alanında

temsil düzeyinin saptanması siyasal çözümlenmeler açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'nin 2009 yılı yerel siyasal temsil mekanizmasına egemen olan aktörlerin çoğunluğu; **üniversite mezunu, 55-59 yaş aralığı arasında, üst düzey yöneticilik mesleğinden gelmiş ve özel sektörde çalışmıştır.** Belediye başkanları içerisinde **ücretliler/işçiler sınıfı ve işveren/ burjuvazi sınıfı** arasında kutuplaşan sınıfsal konumların hakimiyetinden bahsetmek mümkündür. Bununla birlikte ücretliler/işçiler sınıfının hemen hemen hepsinin **yüksek nitelikliler** sınıfından oluşması -özellikle üst düzey yöneticilerin varlığı da dikkate alındığında- bu sınıfın salt ücretli/işçi sınıfı olarak değerlendirilmesi çok yeterli bir değerlendirme olmamaktadır. Bu nedenle Wright'ın kuramsal katkısı dikkate alındığında aslında Türkiye'nin yerel siyasal alanına **burjuvazi sınıfının** hakim olduğu görülebilmektedir. Bu saptama burjuvazinin üretim ilişkileri içerisindeki hakim rolünün siyasal alana da, halka en yakın birimler olması gereken yerel siyasal alana da, yansıdığını göstermektedir. Bu çalışmanın kuramsal ve ampirik sınırları kapsamında, yerel siyasal temsilciler açısından burjuvazinin mevcut sınıfsal konumuyla siyasal alanı etkilediği/belirlediği söylenebilir. Bu sonucun daha açık okuması ise; yerel düzeyde burjuva sınıfının **yöneten**, orta sınıf ve işçi sınıflarının da yönetilen konumunda yer almasıyla demokrasinin gereği olan eşit seçilme hakkının biçimsel olmaktan öteye geçmediğidir. Toplumda var olan sınıfsal eşitsizlikler siyasal eşitsizlikleri de doğurmakta ve temsilde adalet ilkesi gerçekleşmemektedir.

KAYNAKÇA

Aktaş, A.Salih (2001). "Türkiye Örneğinde Sınıf Analizleri ve Sınıf Şemaları", *Toplum ve Bilim*, No:90, Güz, s.210-228.

Aron, Raymond (1992). *Sınıf Mücadelesi*, (Çev. Erol Güngör), İstanbul: Dergâh Yayınları.

Boratav, Korkut (2004). *Anadolu ve İstanbul'dan Sınıf Profilleri*, Ankara: İmge Kitabevi.

Duverger, Maurice (2007). *Siyaset Sosyolojisi*, (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul: Varlık Yayınları.

Callinicos, Alex-Harman, Chris (2006). *Neo-Liberalizm ve Sınıf*, (Çev. Osman Akinhay), İstanbul: Salyangoz Yayınları.

Edgell, Stephen (1998). *Sınıf*, (Çev. Didem Özyiğit), Ankara: Dost Kitabevi.

Marx, Karl (2011). *Ekonomi Politikiğin Eleştirisine Katkı*, (Çev. Sevim Belli), Ankara: Sol Yayınları.

Marx, Karl ve Engels, Friedrich (2007). *Komünist Parti Manifestosu*, (Çev. Yılmaz Onay), Evrensel Basım Yayın, İstanbul.

TÜİK,(2008). “Analitik Çerçeve, Kapsam, Tanımlar ve Sınıflamalar”, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikMeta.do?istab_id=586, Erişim Tarihi:23.09.2008.

TÜİK, (2009). “Tanım ve Kavramlar”, <http://www.tuik.gov.tr/isgucu/jsp/body/istihdamacik.jsp>, Erişim Tarihi: 11.02.2009.

Yanıklar, Cengiz (2010). “Postmodernist Antipati: Postmodernist Sınıf(sızlık) Yaklaşımlarına Eleştirel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, s. 205-227.